

Posudek bakalářské/magisterské diplomové práce
Posudek - Závěrečná práce - CŽV

Student: Miroslava VOLÁKOVÁ

Obor: ČJ - D

Název práce v českém jazyce: Dětský hrdina v náročné životní situaci – didaktické využití

Název práce v anglickém jazyce: Child hero in a complicated life situation – didactical application.

Vedoucí práce: Mgr. Štěpánka Klumparová, Ph.D.

Oponent práce: PhDr. Ondřej Hausenblas

DP Miroslavy Volákové je neobyčejně rozsáhlá, plná přesných popisů, výkladů i příkladů. Diplomantka neváhala prostudovat, uspořádat a uvést vše, co k svému tématu vyhledala. K pečlivosti by ovšem bylo vhodné připojit také větší nadhled nad tím, co je cílem DP: prokázat právě i odbornou dovednost vybírat informace na ose „zásadně důležité – ilustrující“. Ale uspořádanost částí práce svědčí o tom, že sama autorka má v celém komplexu práce jasno.

Větší ohled na adresáty práce (nejen na komisi u obhajoby, ale například na učitele v praxi, kteří by si měli práci vyhledat a využít) by diplomantce ukázal, že rozsáhlost teoretické části o všech možných typech náročných životních situací není dost potřebná pro učitelovu práci s četbou ve třídě. DP jak se zdá má spíše cíl psychologickovýchový, a ne literárněvýchový. Obecná „teoretická“ část míří více na ty poznatky, kterou jsou potřebné a použitelné, když se mají děti vyrovnat se šikanou. Hledám však i pasáže, kde se opravdu propojují odborné poznatky o šikaně, situace z knih a vlastní zkušenost dětí.

V popisu šikany, třebaže se opírá o psychologii, se diplomantka nezabývá dispozicemi k šikanování plynoucími z povahových rysů, totiž čemu v šikanistovi šikana slouží, z čeho vyplývá v něm samém. O tom by se dočetla v odborných pramenech také (E. Fromm), ale opět by se rozhodovala, které poznatky jsou podstatné pro literárněvýchové snahy učitele při tématu šikany. Mnohé převzaté pasáže z vývojové psychologie mohly být vyřízeny odkazem na pramen.

DP sice nabízí velkou analýzu obou zvolených knih - po stránce obsahové, motivické. Avšak analyzuje šikanu a postoje účastníků jako projevy reálné šikany. Jen občas prosvítne, že jsou to literární fikce, že situace, prožitky, akce postav nachystal čtenářům autor díla, nikoli život sám. O tom by diplomantka mohla u obhajoby pohovořit.

Mohla by také více osvětlit, zda a do jaké míry vidí tematizaci šikany jako autorský záměr a kde v DP to je explicitně zpracováno. Několik případů v DP má: Z hlediska autorského záměru píše např. „Je typickým agresorem. Autorka záměrně nesděluje nic o jeho rodinném zázemí, osobnosti. Pojímá ho čistě negativně.“ s. 34

V pasáži o Deníku třídního otloukánka už diplomantka mluví o autorském záměru jasněji: „Čtenář je může porovnat, ale především nahlíží do nitra agresora, což je v tomto typu literatury výjimečné.“

Literární stránka příběhů o šikaně je sama také důležitým prvkem pro výuku. Diplomantka

by mohla víc objasnit, jak řešila poměr mezi osobnostně či sociálněvýchovným záměrem, a cíli literárněvýchovnými.

Z hlediska literárněvýchovného by bylo užitečné, kdyby v praktické části DP jasněji ukázala, které pasáže slouží tomu, že je žák něčemu vyučován, a kdy je pouze žádán o svou reakci a výkon. Počítala jako učitelka s tím, že žáci umějí z textu některé informace nebo závěry vyvozovat, nebo je tomu právě chtěla naučit? Kterými aktivitami? Např. v pracovním listu na s. 65 bude žák některé odpovědi psát spontánně, vycházející z toho, co už čtenářsky „umí“ (otázky 2 a 3), a jiné vyžadují dovednost náročnější: vysuzovat z textu nebezpečí (1), nebo posuzovat charakter ukázky – patrně podle nějakých zjištěných rysů – jako akční, dramatický, emotivní, detektivní, dobrodružný. I samo porozumění nabídnutým slovům možná vyžaduje jisté učení...

Je cenné, že diplomantka vzala velmi zodpovědně psychologické i sociální aspekty šikany ve škole a pro tuto tematiku vybrala vhodné texty pro práci v literární výchově. Svě orientaci v psychologické a sociální problematice věnovala rozsáhlou úvodní „teoretickou“ část DP. V praktické části pak popisuje přípravu i realizaci hodin své výuky a reflektuje jejich průběh i výsledky a uvažuje o potřebném vylepšení propříště. V této části v závěru DP ukazuje uchazečka, že průběh i reakce žáků dovede sledovat i nad nimi uvažovat vzhledem k účinnosti své výuky.

Až do strany 40 diplomantka probírá šikany a životní situace, a v tom rámci analyzuje i obsah dvou vybraných knih pro děti. Avšak nepodává v podstatě nic „teoretického“ k tomu, jak funguje čtení a literární text u žáka, který taková díla čte. I tato složka problematiky zde měla být pojednána: Diplomantka jako by spoléhala na to, že procesy čtení a rozvoje čtenářství jsou samozřejmé, že v třídě budou spolehlivě probíhat, a také že o nich nepotřebuje uvažovat, když probírá tematiku šikany a jednání jejích účastníků. To by měla v obhajobě náležitě doplnit nebo doložit. V praktické části DP to neprobírá. Sice odůvodnila výběr textů, analyzovala didaktický potenciál textů a naplánovala hodiny. Avšak v DP se mnoho nedozvíme o tom, že při plánování provádění i reflexi výuky myslela na cíle a na procesy čtenářské. Drží se takřka výhradně obsahu, motiviky a psychosociální stránky příběhů. Pojednat také literárněvýchovný a čtenářský aspekt četby by autorce i nám pomohlo konkretizovat záměry výuky tak, že zvolené metody nebo podněty budou rozvíjet i žákovo čtenářství, nejen jeho sociálněosobnostní stránku. (např. na s. 58 bod 2. *jak žáci propojí dílo s vlastními zkušenostmi*).

Způsob, jakým nám diplomantka ukazuje, jak se na výuku chystala, kombinuje popis přípravy a vysvětlení, proč je která aktivita zařazena. To není docela přehledné. Je to patrně užitečné pro její tvůrčí postup. Pokud by však dokázala zřetelněji uvažovat o cílech hodin i jednotlivých aktivit, patrně by ji za několik let mohla výuka výborně uspokojovat a její žáky patrně též. Také propojení cíle hodiny a nosné myšlenky textu si zaslouží více pozornosti.

Např. v přípravách hodin, s. 57, čteme jako nosnou myšlenku spíše cíl učitelky: „Velká myšlenka: Díky proměnám vypravěče a prostředí je příběh zajímavější a napínavější, zážitek z jeho četby je bohatší.“ Další řádky přípravy už mluví o cílech reálné a dobře, pouze mísí cíle stavěné pro žáka v hodině s cíli pro sebe v dlouhodobém perspektivu výuky. Např. „Abychom vychovali čtenáře, který nečte jen literaturu nižší úrovně, ale více či méně příležitostně si přečte také dílo náročnější, je potřeba ho naučit, že čtenářský zážitek není dán jen zábavou.“ (s. 58)

K stavbě vlastních hodin výuky by měla diplomantka objasnit, co rozumí dělením hodiny na čtyři fáze. Na s. 59 píše „Lekce se skládá z části A (evokace), části B (uvědomění), části C (reflexe) a části D (diskuse).“

Níže pak říká části C shrnutí (s.68). Jak rozumí fázi Diskuse, a čím se ta liší od fáze Reflexe? Někdy není dost jasné (s.61 – v PL), co žákům zadává: „2. Uvedte 2 otázky, které ve vás příběh probouzí.“ Ve fázi první však příběh ještě nečetli!

Jako učitelka by měla i v PL vážít pojmenování: *příběh* není totéž co *titul* knížky ani co odhad žáků, jejich *předpověď*.

Diplomantka by měla sama vysvětlit, jak asi uvažuje žák nad úlohou 3.

„Vyberte slovo, které nejpřesněji vystihuje ukázkou.“

- a) akční
- b) dramatická
- c) emotivní
- d) detektivní
- e) dobrodružná

Taková zadání jsou spíše „kontrolní“ než učící. Diplomantka by měla uvést, jestli tomu vytvoření odpovědi bude děti nějak vyučovat. nebo ji bude jenom chtít dostat.

Například k úloze „3. Co jste tentokrát při četbě prožívali? Na co jste mysleli?“ bychom potřebovali vědět, jak učitelka zařídila, aby vůbec prožívali. Není samozřejmostí, že se při četbě ve škole žák opravdu začte. Jinak žáci podávají mechanické odpovědi.

Podobně náročné je dát otázku „2. Co se o příběhu dozvíte díky pohledu vypravěče na pátrací skupinu?“

Jazyková stránka DP je vcelku dobrá, jen některé pasáže nejsou formulačně dotažené:
Např. na s.45

„Z hlediska dětského čtenáře nesmíme zapomínat také na dobrodružný aspekt útěku lesem, který mu slibuje akci, nebezpečí, napětí a silné emoce. Přestože čtenáře motivuje k pokračování v četbě díla, hlavní motivací pro něj bude spíše touha zjistit, proč Kryšpín utíká. Tu naplňuje vyšetřování příčiny jeho zmizení nadpraporčíkem Bártou a pátrací akce, tedy odlišná rovina tématu. To nevyžaduje velké soustředění ani sebereflexi, je spíše dějové.“

Jen ojediněle se vyskytne vada jako „I ti z nich, **jež** nikdy nebyli natolik bezradní...“ na s. 45 nebo „**K pro** něj atraktivnímu motivu šikany“ na s. 57.

Celkově lze říci, že diplomantka vykonala mnoho práce, dokázala snahu vše probádat a vysvětlit, ale v oblasti literární a čtenářské není práce dost systematická. Tím vzniká dojem, že žáci po dobu výuky pracovali hodně na dluh smyslu čteného textu. Cíl porozumět prvku vypravěčskému je náročný, ale sotva půjde budovat bez prvotního pochopení smyslu díla. Teprve na s.71 domácí úkol se dotýká opravdu smyslu četby! „(žák) se pokusí odpovědět na otázky: Byl Kryšpínův útěk zbabělý? Co dobrého a co špatného mu přinesl? Jak bys řešil situaci ty? Co bys Kryšpínovi poradil, aby udělal?“

Za cenné v závěru DP považuji zejména to, co diplomantka na s. 118 napsala o přínosu DP pro svůj profesní rozvoj.

Považuji práci za vhodnou k obhajobě a navrhuji ji hodnotit jako .....

V Praze dne 22. 8 2017

.....

Podpis